

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΑΙ :

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ — ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ—ΙΟΥΝΙΟΣ

1934

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ» — ΣΤΑΔΙΟΥ 46^Α
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

σουμε τις ἐκτιμήσεις του, φτάνουμε στο συμπέρασμα ὅτι ὁ κ. Σπανδωνίδης δὲν ἐκοίταξε τις μεγάλες, τις χαρακτηριστικές γραμμὲς τῶν προσπαθειῶν τῶν νέων πεζογράφων κι' ἐχάθηκε στις λεπτομέρειες, σὲ περιλήψεις πού δὲν ἔχουν γίνεῖ μὲ εὐρύτερο κριτικὸ πνεῦμα. Ἐπειτα, ἡ γλώσσα καὶ γενικώτερα ἡ ἔκφραση στὸ βιβλίο αὐτὸ εἶναι ἐμπόδια πού συχνὰ δὲν καταφέρνει ὁ ἀναγνώστης νὰ τὰ πηδησῇ. Λαίπει ἀπὸ ὅλες τις σελίδες του ἡ ἀσφήνεια, ἡ καθαρὴ διατύπωση, ἡ ὁμαλὴ φράση. Καὶ συχνὰ σταματοῦμε σὲ λέξεις—ἀσθαίρετα κατασκευάσματα πού ἐνοχλοῦν καὶ τοὺς πιὸ ἀνεκτικούς: «ὄνειρικό στάδιο» (σελ. 19), «ἐπίτευγμα» (σελ. 43) κ. ἄ. Πρέπει, ἀκόμα, νὰ σημειώσω ὅτι ὑπάρχουν ἀνωμαλίες στὴ χρονολογικὴ σειρά τῶν ἔργων (κατατάσσει, λ.χ. στὸ 1929 τὰ «Χαμένα κορμιά» τοῦ κ. Π. Πικροῦ, πού βγήκαν, νομίζω, ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, ἢ τὴ «Συντροφιά τῶν καλῶν ἀνθρώπων» τοῦ κ. Δ. Ἰωαννοπούλου πρὶν ἀπὸ τὸ «Λεμονοδάσος» τοῦ κ. Κ. Πολίτη) καὶ νὰ παρατηρήσω ὅτι δὲ γίνεται λόγος γιὰ βιβλία πού τυπώθηκαν τὴν τελευταία πενταετία (π. χ. γιὰ τὴν «Παλιὰ Κύπρο» τοῦ κ. Ἀχ. Αἰμίλιου). Σὲ ὁποιοδήποτε ἄλλο βιβλίο ὄλ' αὐτὰ δὲ θὰ εἶχαν ἴσως σημασία. Σὲ μιὰ στατιστικὴ ὁμῶς, σ' ἓνα βοήθημα,—ἡ «Πεζογραφία τῶν Νέων» αὐτὸ ἀκριβῶς εἶναι: βοήθημα γιὰ ὄσους θὰ θελήσουν νὰ ἐξετάσουν συστηματικώτερα καὶ στοχαστικώτερα τὸν μεταπολεμικὸ πεζὸ μας λόγο,—δὲ μπορεῖ παρά νὰ λογαριάζονται.

ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

Erwin Wexberg: «Κοινωνία καὶ Ἔργασία» (μετάφρ. Σ. Μαρκέτου).

Ὁ Βέξμπεργκ εἶναι ἀπὸ τοὺς πιὸ βαθυστόχαστους καὶ φιλοσοφημένους θεμελιωτὲς τῆς ἀτομικῆς ψυχολογίας. Τοῦτο δὲν ἐμποδίζει νὰ μένει αὐτὴ πάντα μιὰ εἰδικὴ σχολή, μιὰ αἵρεση νὰ ποῦμε, τῆς γενικῆς ψυχολογίας, πού γιὰ νὰ κατανοήσῃ κανεὶς τὴ θέση τῆς ἀνάμεσα στις ἄλλες ψυχολογικὲς θεωρίες, καὶ τις βασικὲς ἀρχές της, πού, καταφάσκοντας ὀρισμένα πράγματα, ἀρνοῦνται ἐντονα ὀρισμένες ἄλλες γενικὲς παραδοχές, θὰ πρεπε νὰ εἶναι σὲ θέση νὰ ἐπισκοπήσῃ ὅλους τοὺς ἄλλους κλάδους τῆς ἐπιστήμης αὐτῆς, πού ἐνδιαφέρει τόσο ἀμεσα τὴ ζωὴ, μὲ τις ἐφαρμογές της στὴν παιδαγωγικὴ καὶ στὸ χειρισμὸ τῶν μαζῶν. Αὐτὴ τὴν ἐπισκόπηση δὲν μπορεῖ νὰ τὴν κάνει τὸ συνηθισμένο ἀναγνωστικὸ κοινὸ τῶν μεταφράσεων: δάσκαλοι, μητέρες καὶ ἄνθρωποι πού, χωρὶς εἰδικότητα, ἐπιδιώκουν ἀπὸ ἐσωτερικὴ παρόρμηση μιὰν εὐρύτερη μόρφωση. Γιατὶ λείπουν στὴν Ἑλλάδα οἱ ἀφοσιωμένοι ἀντιπρόσωποι ἄλλων κατευθύνσεων, πού θ' ἀναλάβουν νὰ μεταφράσουν τὰ κλασικώτερα καὶ γενικώ-

τερα ἔργα, καὶ λείπει καὶ ἡ σχετικὴ πρωτοβουλία μεγάλων ἐκδοτικῶν οἰκῶν. Ἐταὶ κινδυνεύει ὁ ἀπροειδοποίητος ἀναγνώστης νὰ πάρει τὸ μέρος ἀντὶ γιὰ τὸ σύνολο, καὶ νὰ παραδεχτεῖ σὰν αὐτονόητα, πράγματα πολὺ συζητήσιμα, καὶ σὰν συμπεράσματα τῆς ἐμπειρίας, ἀναπόδειχτες μεταφυσικὲς προϋποθέσεις. Δὲ θέλουμε μὲ τοῦτο οὔτε ν' ἀποδώσουμε εὐθύνες, ἀφοῦ οἱ πέτρες πού θὰ ρίχναμε θὰ πεφταν πολὺ κοντὰ μας, οὔτε νὰ μειώσουμε τὴν ἀξία τῆς ἐργασίας ὄσων καταπιάνονται μὲ τέτοιες μεταφράσεις, ἀλλὰ μόνο νὰ δείξουμε τὴν ἔλλειψη συστήματος καὶ τὸν ἀναγκαστικὰ κακὸ προσανατολισμὸ τοῦ μορφωμένου κοινοῦ στὸν τόπο μας.

Ὁ Βέξμπεργκ στὸ βιβλίο αὐτὸ δείχνει πρῶτα τὴν ἐξάρτηση τῶν μορφῶν καὶ τῆς κατανομῆς τῆς ἐργασίας ἀπὸ τὴν ἀντίστοιχὴ κοινωνικὴ ὀργάνωση, χτυπώντας ἔτσι ἔμμεσα τὴν ἀρχὴ τοῦ ἱστορικοῦ ὀλισμοῦ πού παραδέχεται τὴν ἀντίστροφη σχέση. Κι' ὁ ἴδιος ὁμῶς πέφτει σὲ πολλὰς ἀντιφάσεις, καὶ πολλὰς φράσεις, ἔτσι τουλάχιστο πού μᾶς παρουσιάζονται στὴ μετάφραση, ἀφήνουν πολλὰς ἀμφιβολίες γιὰ ποῖο θεωρεῖ τὸ πρωταρχικὸ φαινόμενο μεταξὺ τῶν δύο. Δείχνει ὕστερα τὴ βιολογικο-ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῆς ἐργασίας, ὑποστηρίζοντας πὼς δὲν ἔχει ἀκόμα ἐπικυρωθεῖ νὰ ποῦμε βιολογικὰ μὲ τὴ συνάρτηση τῆς ἡδονῆς πού τὴν ἀκολουθεῖ, καὶ πὼς μόνο ἴσως ὁ ρυθμὸς τῆς μηχανικῆς ἐπανάληψης τῶν κινήσεων ἀποτελεῖ τὸ σπόρο γιὰ μιὰ τέτοια κύρωση· κι' ἀφοῦ ἐξηγεῖ ἀπὸ κοινωνικὴ ἀποψη τὴ μακροχρόνια περιφρόνηση πρὸς τὴν ἐργασία, ἔρχεται στὴ σχετικὰ πρόσφατη ἀναγνώριση τῆς ἀξιοπρέπειάς της. Κ' ἐδῶ οἱ ἔννοιες εἶναι ἀρκετὰ ἀξεκαθάριστες, γιὰτὶ μᾶς λέει πὼς ἡ μεταστροφή αὐτῆ τῶν ἀξιῶν ἔγινε ἀπὸ προσαρμογὴ πρὸς τὸ περιβάλλον, υλοθετώντας ἔτσι τὴ φετιχιστικὴ αὐτὴ ἔκφραση τοῦ δαρβινισμοῦ καὶ τοῦ ὀλισμοῦ, πού ἐνεργεῖ σὰν ὑπνωτικὸ στὴν ἔρευνα. Τονίζει τέλος πὼς ἡ μηχανοποίηση τῆς ἐργασίας γιὰ τὸ ἀνυπολόγιστα μεγαλύτερο μέρος ὄσων ἐργάζονται σήμερα, τοὺς ἀποστερεῖ τὴ λίγη χαρὰ γιὰ παραγωγικὴ ἐργασία πού εἶχαν ἀρχίσει νὰ νοιώθουν, καὶ σκοτώνει τὰ συναισθήματα τῆς εὐθύνης, τοῦ χρέους, καὶ τῆς σπουδαιότητος τοῦ παιζομένου ρόλου, συναισθήματα ὅλα ἀντίρροπα τῆς μειονεκτικότητος, πού εἶναι γιὰ τὴν ἀτομικὴ ψυχολογία τὸ θεμελιακὸ ἐμπόδιο στὴ ζωὴ, ἓνα εἶδος προπατορικὸ ἀμάρτημα, πού ξαναρχίζει μὲ κάθε νέο ἄτομο, καὶ πού οἱ τραγικὲς του φάσεις πρέπει νὰ διανυθοῦν σχεδὸν γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Τὰ θεραπευτικὰ μέσα πού προτείνει γιὰ τις ἀτομικὲς ἐκδηλώσεις τῆς ἀποστροφῆς πρὸς τὴν ἐργασία, πού εἶναι ὅλες λίγο-πολύ παθολογικὰ φαινόμενα, εἶναι ἐνδιαφέροντα καὶ ἀξιοπρόσεχτα: εἶναι α) ἡ βαθμιαία

πρόδος από προβλήματα μικρής όλης σε άλλα πολυπλοκώτερα, που απαιτούν μεγαλύτερο τόξο τάσεως, μεγαλύτερη χρονική προοπτική και ισχυρότερη επιμονή και υπομονή είναι β) η αυτονόητη πιά σήμερα παιδαγωγική απαίτηση να προκαλεί η εργασία το ενδιαφέρον και την αυτενέργεια του παιδιού είναι τέλος γ) η μεγάλη σημασία που μπορεί να έχει η συνεργατική κοινότητα των μαθητών για να τονώσει το συναίσθημα της ευθύνης και του χρέους. 'Αλλά η αποθάρρυνση και η αποστροφή προς την εργασία που δημιουργούνται από κοινωνικούς λόγους, π. χ. την ανεργία και τη μη αναπόληση, δε γιατρεύονται με τους απλοϊκούς τρόπους που προτείνει ο Βέξμπεργκ, με το να καταπιάνεται ο καθένας έρασιτεχνικά με κάποια παραγωγική δουλειά, να φτιάχνει, να πούμε, κουκλόσπιτα. Και ο κολλεκτιβισμός, όπου καταφεύγει ο σά σε μελλοντικό όνειρο, είναι αρκετά ρωμαντικός και ανεδαφικός, αφού αφήνει ανέγγιχτα και τα οικονομικά προβλήματα που συνδέονται μ' αυτόν, και τα πολιτικά ή πολιτιστικά ή ψυχολογικά αίτια που κατά τη γνώμη του θα τον φέρουν.

Κατά τη γνώμη μας, δεν μπορεί η ατομική ψυχολογία να δώσει γενική βιοθεωρία, ούτε φιλοσοφία της Ιστορίας, ούτε κοινωνιολογία—γιατί αυτό περίπου πάει να κάνει ο Βέξμπεργκ— όσο δεν ξεκολλάει από τη μονότονη πίστη στο αυτοσυναισθημα σαν πυρήνα της ψυχικής ζωής, και από την απλοϊκή αντίληψη ότι τουτό καθορίζεται σχεδόν αποκλειστικά από την οικογενειακή ζωή της πρώτης παιδικής ηλικίας. Σχεδόν τ' όμολογεί στην αρχή ότι τα πορίσματα της έρευνάς του θα καταλήξουν αναγκαστικά στις θεμελιακές αρχές της ατομικής ψυχολογίας, οά να μην μπορούν αυτές από μιάς αρχής να σαλευτούν από τίποτα. Κι' όμως σε πλείστα σημεία οι ευφύεστατες κι' εξαιρετικά φιλοσοφημένες παρατηρήσεις του δείχνουν ένα από τα πιο εξέλιγμένα πνεύματα της εποχής μας, όπως η συζήτηση για τον απλοϊκό επιστημονικό ρεαλισμό, για την αλιότητα και σκοπιμότητα οά νοητικές κατηγορίες, για τη σχέση της τεχνικής και της ανάγκης και χίλια άλλα. 'Αξιολογώτατα είναι πάλι τα κεφάλαια για την άνια και την υπερκόπωση, που τα άρνιεται και τα δύο με γερό κοινό νού και με σπουδαία επιχειρήματα, καθώς και η διαπίστωση πώς τό μικρό παιδί, οά ζωάκι που είναι, χρειάζεται εξημέρωση, δηλ. ένα είδος δαμασμού, χρειάζεται να συνηθίσει να κάνει δυσάρεστα πράματα βιάζοντας τον έαυτό του, πράματα δλα άυτονόητα άλλ' αντίθετα προς τις νερούλες γλύκες του «αίωνα του παιδιού», με τις παραδεισιακές προϋποθέσεις του και τους ρουσσώϊκούς ύμνους προς τη φυσική του καλοσύνη.

Με δύο λόγια: Τό βιβλίό τουτο του

Βέξμπεργκ είναι ένα ζωντανότατο φιλοσοφικό και παιδαγωγικό έργο' σε κάθε του σελίδα ο έμπειρος παιδαγωγός αισθάνεται την ανάγκη ν' άνοίξει άτελείωτη κουβέντα μαζί του, να βάλει κάτω όλα τα ζητήματα. 'Υγεία και χαρά τό διαπνέει, έλλειψη προκαταλήψεων (έξόν έννοείται από την πανάκεια της ατομικής ψυχολογίας), βαθιές διεισδυτικές αναλαμπές κριτικού νού, όξείες και στοχαστικές παρατηρήσεις. Δυό μόνο προϋποθέσεις θα βάζαμε για την πλήρη έκτίμησή του και την ώφέλιμη κατανόηση από τον αναγνώστη, αν δεν έέραμε πώς ίσως θα χαρακτηριστούν ως υπερβολικές και παραδοξολόγες άπαιτήσεις: α) να έχει, όπως είπαμε στην αρχή, άρκετη φιλοσοφική προπαιδεία όποιος τό διαβάσει, για να ξεχωρίζει τα δογματικά από τα κριτικά μέρη, και να μην παίρνει σαν αυταπόδειχτα θέσφατα τις προϋποθέσεις του και β) να είναι η μετάφραση πιο σύμφωνη και με τό πνεύμα και με τό γράμμα της καθαρής δημοτικής γλώσσας, που δε φτιάχνεται με την άφαίρεση του νί και σίγμα, και με μερικούς έκβιαστικούς νεολογισμούς (των τερμίτων—όντογεννητική—ζιέται—βλάβει—προσαρμογικότητα—άρχινήθηκε—πολιτισμοϊστορική, κλπ.), αλλά που έχει δική της σύνταξη, κανόνες καθαρά λογικούς, και που δε δέχεται την αούτοσία μεταφορά κάθε συνταχτικού σχήματος από την καθαρεύουσα κι' από τις ξένες γλώσσες («και πώς τό πώς έκπληρώνονται αυτά τα χρέη»—«δεν μπορεί παρά να κάνει τό καλύτερό του»—«με τη συστηματική πρόκληση από ώρισμένες άνασνακλάσεις», αντί προκαλώνας ώρισμένες: κλπ.—«πρόσφατο, πρωτόγονο γεγονός», —«στό τέλος», αντί τό κάτω-κάτω, κ. ά.). 'Αλλά η Δίς Μαρκέτου, μαθήτρια του Βέξμπεργκ και όπαδός της ατομικής ψυχολογίας, δε δέχεται τις έπιφυλάξεις αυτές παρά σαν αντίσταθμίματα κάποιου φανταστικού συναισθήματος μειονεκτικότητας, και θεωρώντας ίσως τον αυτοέλεγχο σαν παθολογικό σύμπτωμα, νόμισε, όπως έξηγεί η ίδια, καλύτερο να δώσει τη μετάφραση αυτή όπως-όπως, παρά να μην τη δώσει καθόλου, στερώντας τό κοινό από την άπόλαυσή του. 'Εμείς νομίζουμε πώς δυό τρεις μήνες ακόμα έπεξεργασία δε θα έβλαψαν άπολύτως κανένα, και πώς είναι ίσως επικίνδυνο να σπρώχνει κανείς ως εκεί «τό θάρρος της άτέλειας».

ΕΛΛΗ ΛΑΜΠΡΙΔΗ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Τέλλου 'Αγρυ: «Τά βουκολικά και τά έγκώμια», Ποιήματα. 'Εκδοτ. οίκος Πέτρου Δημητράκου. Δρ. 25. (*'Ολίγα αντίτυπα πολυτελείας, Δρ. 75).
Πάνου Σπάλα: «Τρανζιόσεων», Ποιήματα. Δημοσθ. Βουτυρά: «Κάλπικοι πολιτισμοί», Νουβέλλα. 'Εκδοσις έφημερίδος «'Ανεξάρτητος», Δρ. 30.
'Αποστόλου Λαζαρίδη - 'Ανατολή: «Παλούπτοιχο», Ποιήματα. Γ. Δ. 5.